

ALEKSANDR MAKEDONSKIYNING HARBIY YURISHLARI

Egamberdiyev Sulaymon Bozorboy o'g'li

Urganch Davlat Universiteti Ijtimoiy-Iqtisodiy fanlar fakulteti

Tarix(mintaqalar va yo'nalishlar bo'yicha)yo'nalish I-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqola Aleksandr Makedonskiyning Ijtimoiy-iqtisodiy hayoti, O'rta osiyoga harbiy yurishlari haqida o'rganadi. Shuningdek uning ijtimoiy tarixi haqida ma'lumot beradi. Shu bilan birga Aleksandr haqida o'rganish, davriy sanalarni aniqlash, tarixiy nuqtai nazaridan obyektiv taxlil etish va boshqa qator masalalar ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi hisoblanadi.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается социально-экономическая жизнь Александра Македонского, военные походы в Среднюю Азию. Он также предоставляет информацию о своей социальной истории. При этом изучение Александра, определение периодических дат, объективный анализ с исторической точки зрения и другие вопросы являются основными целями данного исследования.*

Abstract: *This article examines the socio-economic life of Alexander the Great, military campaigns in Central Asia. It also provides information about its social history. At the same time, learning about Alexander, determining periodic dates, objective analysis from a historical point of view, and other issues are the main goals of this research.*

Kalit so'zlar: *Makedoniya, Filipp II, Aleksandriya, Spitamen, Doro III, Satraplik.*

Ключевые слова: *Македония, Филипп II, Александрия, Спитамен, Дарий III, Сатрап.*

Key words: *Macedonia, Philip II, Alexandria, Spitamen, Darius III, Satrap.*

Aleksandr mil. Avv. 356 yilda Pella shahrida tavallud topgan. Makedoniya podshosi Filipp II va uning rafiqasi Olimpiadaning o'g'li. Aristoteldan ta'lim olgan, harbiy ishni ot-asidan o'rgangan. 336-yil Filipp II fitnachilar tomonidan o'ldirilgach, Makedoniya taxtiga o'tirgan. 334-yil Aleksandr Eronga yurish boshlaydi; bu bosqinchilik urushi otasi Filipp II davridayoq boshlangan bo'lib, uning o'limi tufayli to'xtab qolgandi. Aleksandr qo'shinida sarkardalardan Antipatr, Parmenion, Ptolemey Lag va boshqa, shuningdek 30 mingga yaqin piyoda jangchi, 5 ming otliq, yengil qurollangan yordamchi otryadlar va 160 kema bo'lgan. Aleksandr Granik (334-yil), Iss (333-yil) va Gavgamela (331-yil) janglarida Doro III qo'shinlarini yenggan. Aleksandr Eroning markaziy shaharlari — Bobil, Suza, Persepol, Ekbatana hamda Misrni egallagan. Aleksandr 329-yil Baqtriyani egallagach, satrap Bess, Oke (Ukuz, Amudaryo) dan kechib o'tib, Navtaka (Qashqadaryo vohasi) ga chekingan. Ammo Bess tezda qo'lga olinib, qatl etilgan. So'ng, Aleksandr Samarqand (Marokanda)ni egallab, Sirdaryo tomon yo'l oladida, u yerda shahar barpo etib, uni Aleksandriya Esxata (Chekka Iskandariya) deb ataydi.

Umuman Aleksandrning O'rta Osiyoga nisbatan bosqinchilik siyosati qattiq qarshilikka uchragan. Ushrushonadagi yettita shahar-qal'a Aleksandrga qattiq qarshilik ko'rsatgan. Bularning ichida eng kattasi — Kiropol bo'lib, Kir II uni boshqa shahar-qal'alarga nisbatan baland devor bilan o'rattirgandi. Uning ichida mahalliy aholining ko'pchilik qismi, eng jangovar jangchilar to'plangandi. Aleksandr shahar atrofiga xandaq qazittirgan, manjaniqlar (devorteshar mashinalar) bilan devorning bir necha yeridan teshik ochib, u yerdan shaharga bostirib kirmoqchi bo'lgan. Bu urinishi natijasiz chiqqach, u harbiy hiyla ishlatib, shahar ichidan o'tgan quruq daryo o'zani orqali o'zining xos jangchilari bilan shaharga kirgan.

Kiropol mudofaachilari bilan Aleksandr jangchilari o'rtasida shiddatli jang bo'lgan. Unda Aleksandr boshi va bo'yniga tosh tegib yarador bo'lgan, bir qancha lashkarboshilari (Krater va boshqalar) kamon o'qidan shikastlangan. Makedon

qo'shini katta qiyinchilik bilan shaharni egallagan. Shahar mudofaachilari (jami 15 ming) dan 8000 ga yaqini halok bo'lgan, qolgani ichki qo'rg'onga yashiringan, so'ng tashnalikdan qiynalib taslim bo'lgan. Makedon qo'shini qolgan shaharlarni ham shu tariqa qiyinchilik bilan egallagan. Mil. av. 327-yil yozida Aleksandr so'g'dlik Oropiyni So'g'diyona hokimi etib tayinlab, o'zi Hindistonga yurish qiladida, Gidasp daryosi (Hind d. irmog'i) sohilida katta qiyinchilik bilan podsho Por qo'shini ustidan zafar qozonadi. Shu tariqa Aleksandr Panjobni egallab, Gang daryosi vodiysiga yurishni davom ettirmoqchi bo'ladi. Biroq safar va kasallik azobidan holdan toygan qo'shinning ochiqdan-ochiq qarshiligiga duch keladi. Shu bois Aleksandr Gifasis daryosi (Hind d. sharqiy irmog'i) bo'yidan ortga qaytishga majbur bo'ladi.

Aleksandr o'z davlatining poytaxti qilib Bobil shahrini tanlagan va shu yerda yangi yurishlarga tayyorgarlik ko'rish asnosida bezgak kasaliga yo'liqib vafot etgan. Aleksandr yurishlari natijasida vujudga kelgan ulkan saltanat hududi Hind da-ryosidan Dunayga qadar cho'zilgan bo'lib, u qad. dunyoning eng yirik davlati edi. Le-kin mustahkam ichki aloqalari bo'lmagan bu saltanat Aleksandr vafot etgach, tezda parchalanib ketgan va uning hududida bir qancha ellinistik davlatlar vujudga kelgan. Aleksandr harbiy san'at tarixida yirik sarkarda sifatida mashhurdir. Qadim zamonlardan (mil. av. 200-yil) Aleksandr haqida ko'plab rivoyat, afsona, doston va miniatyuralar yaratilgan. Ular o'rta asr adabiyotiga ham kirib kelgan.

Xulosalar: Qadimgi Makedoniya tarixida Aleksandr Makedonskiyning o'rni buyuk hisoblanadi, U shu juda katta davlat barpo etdiki uning davlati bir tomonda Ahamoniylarning davlatiga ham o'xshab ketardi. Shu bilan birga ham davlar arbob, buyuk sarkarda hamda ana shunday buyuk imperiyaning podshosi hisoblanadi. U yoshlik chog'laridanoq davlatini boshqarish bilimlari, harbiy bilimlar, sarkardalik bilimlarini o'rganadi. Aleksandr o'z davrining eng mashhur olimlaridan biri hisoblanadigan Aristotel (Arastu) ning shogirti hisoblanadi. U o'z darvriga yarasha buyuk davlat tuza olgan yosh hukumdorlardan biri hisoblanadi. Aleksandrning O'rta Osiyo madaniyatida ham o'rni buyuk hisoblanadi. Shuni aytish lozimki Aleksandr ning yurishalari natijasida O'rat Osiyoga ellinizm kirib keladi. Bu esa mahalliy aholi

madaniyatida muhim ro'l o'ynaydi. Makedoniyalik Aleksandrning dunyo tarixida tutgan o'rni katta hisoblanadi...

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. A.Kabirov - “Qadimgi Sharq Tarixi” “Tafakkur”Toshkent2016.276-280-betlar
2. R.Rajabov – “Qadimgi dunyo Tarixi” “Fan va Texnologiya” Toshkent 2009. 289-bet
3. D. Urakov,R.Tursunov,A.Biykuziyev, B.Xaynazarov – “Jaxon Tarixi”- “Innovatsiya-Ziyo” Toshkent 2020.195-220-betlar
4. Q.Usmonov,M.sodiqov,S.Burxonova – “Iqtisod – Moliya” Toshkent 2016. 44-48-betlar